

VIHREIDEN/EVAN

EHDOTUKSET **IHMIS-
JA PERUSOIKEUKSIIN**
PERUSTUVASTA
LÄHESTYMISTAVASTA
EU:N SISÄISESSÄ
TURVALLISUUS-
POLITIIKASSA

SISÄLLYSLUETTELO

Vihreä visio Euroopan sisäisestä turvallisuudesta	3
Ehdotukset	6
1. Yhteistyön vahvistaminen ja talousrikosten torjunnan asettaminen etusijalle	6
2. Riippumattoman tarkastuksen suorittaminen EU:n nykyisestä turvallisuuspolitiikasta, myös asetuksista, direktiiveistä ja rahoituksesta, oikeusvaltion periaatteiden ja perusoikeuksien osalta	7
3. Ennakoarvioinnin ja vaikutustenarvioinnin toteuttaminen jokaisen uuden lainsäädäntöehdotuksen yhteydessä oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien osalta	7
4. Kaikenlaisten rikosten uhrien oikeuksien varmistaminen ja korjaava oikeus	8
5. Sen varmistaminen, että oikeus- ja sisäasioita käsittelevien EU:n virastojen työ on tiukasti EU:n arvojen ja perusoikeuksien mukaista	9
6. Tietojenvaihto ja vastavuoroinen tunnustaminen edellyttävät sekä tehokkuutta että suoja-toimia	10
7. Perusoikeuksia ja oikeusvaltioperiaatetta koskevien korkeimpien standardien varmistaminen turvallisuuden alalla	11
8. Puolustus-oikeuksien kunnioittaminen ja vankilaolojen paras mahdollinen taso	11
9. Selkeät puitteet digitalisaation ja tekoälyn käytölle	13
10. Perusoikeuksien mukaisen yhteistyön varmistaminen kolmansien maiden kanssa	14
11. Poliisiväkivallan ja syrjinnän lopettaminen EU:ssa	15
12. Lainvalvontaviranomaisten on näytettävä esimerkkiä	16
13. Perusoikeuksia kunnioittava EU:n sisäisen turvallisuuden talousarvio	17
Yhteenveto vihreiden/EVAN keskeisistä vaatimuksista	19
Menetelmät	21
Liite: konsultoitujen sidosryhmien luettelors	22

VIHREÄ VISIO EUROOPAN SISÄISESTÄ TURVALLISUUDESTA

Vihreät/EVA eivät perinteisesti ole olleet suorapuheisia eivätkä näkyvästi esillä sisäpolitiikassa ja sisäistä turvallisuutta koskevissa asioissa, olipa sitten kyse Euroopan parlamentista tai kansallisesta politiikasta. Näissä asioissa ovat viime vuosikymmeninä pääasiassa olleet äänessä konservatiivit ja äärioikeistopuolueet. Lisäksi sosialisteja edustavilla sisäministerieillä ja komission jäsenillä on mielestämme melko ahdasmielisiä näkemyksiä. Kun äärioikeisto ja järjestäytyneet rikollisuus aiheuttavat meille aiempaa suurempia haasteita, on entistäkin selvempää, että poliisilla on tärkeä rooli puolustettaessa demokratiaamme niiden tahojen hyökkäyksiltä, jotka haluavat vaintaa feministien, antifasistien ja kansalaisoikeuksien puolustajien äänet. Perusoikeuksiemme puolustaminen verkossa esiintyvää vihaa vastaan edellyttää julkisia turvallisuuspalveluja, jotka toimivat verkossa yhtä hyvin kuin verkon ulkopuolella. Uudelleen virinneen kiinnostuksen myötä emme halua antaa konservatiivi- ja äärioikeistopuolueiden hallita keskustelua ja jättää edistyksellisiä voimia puolustuskannalle. Tämä asiakirja on vastaus kyseisiin haasteisiin.

Viimeksi kuluneiden 22 vuoden aikana vapautteen, turvallisuuden ja oikeuteen perustuvan alueen (AFSJ) laajentamista ja syventämistä on ohjannut turvallisuuspoliittinen ohjelma, joka on viitoittanut unionin poliittisia ja lainsäädännöllisiä toimia New Yorkissa ja Washington DC:ssä vuonna 2001 tehtyjen terrori-iskujen jälkeen ja erityisesti Pariisissa vuonna 2015 ja Brysselissä vuonna 2016 tehtyjen iskujen jälkeen. Euroopan unioni (EU) ja jäsenvaltiot ovat hyväksyneet monentasoista lainsäädäntöä, joka ulottuu turvallisuutta koskevien tietokantojen perustamisesta EU:n virastojen toimivallan jatkuvaan laajentamiseen oikeus- ja sisäasioissa¹. Toimenpiteiden laajan valikoiman myötä on vähitellen syntynyt valvontatoimenpiteiden järjestelmä, jossa tehokkaat kohdennetut ja sosiaaliset toimenpiteet eivät juuri saa huomiota. Samanaikaisesti oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa on kehittynyt sitä mukaa, kun on hyväksytty laaja valikoima vastavuoroisen tunnustamisen välineitä². Näiden myötä jäsenvaltioiden tuomareiden ja syyttäjien tekemät rikosoikeudelliset päätökset voidaan tunnustaa lähes automaattisesti. Äskettäin EU:n tasolla on luotu myös uusia julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyömuotoja, jotka mahdollistavat lainvalvontaviranomaisten tiedonsaannin ja tiedonkeruun.

Samalla kun laaja tietoturvaliikenne on saanut kaiken huomion, lainvalvonnan ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ydintehävät ovat kärsineet. Konservatiivinen rahoituspolitiikka on johtanut poliisin ja oikeuslaitoksen sekä välineiden, koulutuksen ja työskentelyolojen koskevan rahoituksen supistamiseen. Sosiaalipalvelut ovat kärsineet valtavasti liian vähäisestä rahoituksesta, mikä lisää sosiaalista epävarmuutta, joka saattaa johtaa rikollisuuden kasvuun. Jatkuva julkisiin palveluihin tehtävien investointien vähentäminen, mihin liittyy uusliberalistisia menettelytapoja, sekä kokonaisvaltaisen lähestymistavan puute estävät talous- ja huumausainerikollisuuden tehokkaan torjunnan. Tämä on johtanut siihen, että poliisivoimien täytyy hoitaa myös tehtäviä, jotka johtuvat sosiaalihuollon puutteesta, muun muassa kodittomien tai riippuvuuksista kärsivien riittämättömästä hoidosta.

Menneiden vaalikausien aikana vihreät/EVA-ryhmä on myötävaikuttanut ratkaisevasti Euroopan unionin aseman kehittämiseen turvallisuuden ja rikosoikeuden alalla. Työmme on tuottanut tulosta, sillä sen avulla on varmistettu konkreettisia ja tehokkaita toimenpiteitä vakavan rikollisuuden torjumiseksi EU:ssa sekä turvattu perusoikeudet ja EU:n tietosuojalainsäädännön noudattaminen aiempaa paremmin. Mielestämme on monia

1 Tämä asialista on laadittu monessa eri vaiheessa – tietojen saatavuusperiaatteesta ja matkustajarekisteritietoja koskevan sopimuksen hyväksymisestä maahanmuuttoa, rajoja ja turvapaikkaa koskevien tietokantojen yhteentoimivuuteen ja niiden yhdistämiseen lainvalvontatietokantoihin, mitä seurasi terrori-iskujen jälkeen tietojen säilytysaikojen pidentäminen ja automatisoidun tietojenvaihdon kehittäminen poliisiyhteistyössä (Prüm II).

2 Eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä alkaen

tehokkaita tapoja, joilla EU voi ja sen pitäisi investoida aiempaa enemmän turvallisuuden parantamiseksi ja rikollisuuden torjumiseksi. Näitä ovat esimerkiksi jäsenvaltioiden välisen yhteistyön lisääminen korruption, rahanpesun ja talousrikollisuuden torjunnassa, muun muassa vahvistamalla Euroopan syyttäjänviraston ja alan oikeudellisten toimijoiden asemaa jäsenvaltioissa ja tehostamalla lainvalvontaviranomaisten välistä yhteistyötä. Samaan aikaan todistamme ja suhtaudumme kriittisesti siihen, miten EU:n sisäisessä turvallisuuspolitiikassa keskitytään yhä enemmän ja suhteettomasti tiettyjen ryhmittymien ja henkilöryhmien, kuten maahanmuuttajien, turvapaikanhakijoiden, etnisten vähemmistöjen ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden, valvontaan ja kriminalisointiin. Tutkinta- ja syyttäjäviranomaisten toimivaltuuksien asteittainen lisääminen ja kyky käyttää teknologiaa ja tietoa terrorismin ja rikollisuuden torjumiseksi unionin tasolla osoittaa, että monissa tapauksissa lainvalvonnan ja sisäisen turvallisuuden logiikka on mennyt niiden tavoitteiden edelle, jotka koskevat perusoikeuksiin liittyvien takeiden kunnioittamista ja rikosoikeudellisten hallintotapojen parantamista. Sisäisen turvallisuuden alan toimivaltuudet ja valmiudet ovat laajentuneet merkittävästi, mutta samalla ei ole vahvistettu menettelyllisiä takeita uhrien ja epäiltyjen perusoikeuksien suojelemiseksi, jotta ne vastaisivat uutta todellisuutta. Todellisuutta ei vastaa myöskään yleinen oletus siitä, että EU:n jäsenvaltioiden rikosoikeudellisten ja lainvalvontajärjestelmien tarjoama suoja on samankaltainen ja että rikosoikeudelliset puolustautumisoikeudet on suojattu asianmukaisesti ja vertailukelpoisella tavalla kaikkialla Euroopan unionissa. Tilannetta pahentaa entisestään se, että oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen heikkenee useissa jäsenvaltioissa.

Nykyinen sisäistä turvallisuutta koskeva lainsäädäntö, keskustelu ja ohjelma eivät mielestämme kehity oikeaan suuntaan. **Haluamme hyödyntää kokemustamme ja asiantuntemustamme käsitelläksemme näitä puutteita ja ehdottaa näkökulman muuttamista siten, että rikollisuuden ja turvallisuuden moniulotteinen luonne voidaan ottaa realistisesti huomioon.** Tähän asti EU:n lainsäätäjien laatimassa turvallisuutta koskevassa ohjelmassa on etusijalle asetettu poliittiset ja lainsäädännölliset toimet, joilla pyritään vahvistamaan rajojen suojelua ja torjumaan laitonta maahanmuuttoa valvonnan ja liikkuvuuden rajoittamisen avulla. Vapauteen ja oikeuteen liittyvät EU:n aloitteet ovat sen sijaan saaneet vain vähäistä huomiota.³

Tätä taustaa vasten on käynyt ilmi, että turvallisuuden käsitettä ei useinkaan määritellä selkeästi, sitä ei ymmärretä kokonaisvaltaisesti eikä sen monitahoisuutta oteta huomioon. Liian usein käytössä on yksipuolinen ja lyhytnäköinen näkemys turvallisuudesta. Mitä turvallisuuden tunne tarkoittaa? Onko tunne sama kaikille? Mitä turvallisuuden tarjoaminen tarkoittaa lainvalvonnan näkökulmasta? Miten EU voi lisäksi varmistaa, että turvallisuus ja oikeudenmukaisuus kulkevat käsi kädessä rikosasioissa?

Väitämme, että turvallisuus on sosiaalinen käsite, johon liittyy monia tekijöitä. Turvallisuus suhteessa rikollisuuteen on yksi osa näistä tekijöistä, mutta ei ainoa oikeus- ja sisäasioiden kontekstissa. Turvallisuuden puolesta taistelemisen ei siis tarkoita pelkästään itse rikollisuuden torjuntaa, vaan siihen pitäisi sisältyä myös sen perimmäisten syiden selvittäminen. Reaktiivinen lähestymistapa rikollisuuteen ei ratkaise turvallisuusongelmaa. Tiettyjen ihmisryhmien kriminalisointi heidän maahanmuuttaja-asemansa, etnisen alkuperänsä tai rotutaustansa vuoksi saattaa syventää jakolinjoja ja lietsoa suvaitsemattomuutta yhteiskunnissamme. Rikollisuuden syyt on dokumentoitu hyvin, ja niihin tulisi puuttua asianmukaisesti eri politiikan aloilla EU:ssa. Sisäinen turvallisuuspolitiikka epäonnistuu väistämättä, ellei rikollisuuden perimmäisiä ja monitahoisia syitä vastaan taistella samalla, kun otetaan huomioon sosiaalisen yhteenkuuluvuuden varmistamisen tarve ja asianosaisten yhteisöjen oikeuksien suojeleminen ja tarpeet. **EU tarvitsee näyttöön perustuvan turvallisuuskäsitteen, jota valvotaan demokraattisesti ja jonka vastuuvollisuutta lisätään tässä asiakirjassa ehdotetulla tavalla. Kannatamme ajattelutavan muutosta kohti edistyksellistä ja rationaalista turvallisuuspolitiikkaa ja poliisi- ja rikosasioiden menettelytapoja, jotka perustuvat tosiasioihin sen sijaan, että kansalaisia valvotaan ilman syytä ja turvallisuusviranomaisille annetaan liiallisia valtuuksia.**

³ Sanamuodon muutos, jossa "vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvasta alueesta" on SEUT-sopimuksen V osastossa jäljelle jäänyt vain "turvallisuus", on tältä osin varsin kuvaava.

On kuitenkin oltava varovainen sen suhteen, ettei ”turvallisuuden” näkökulmaa uloteta politiikan eri aloille, koska sitä käytetään usein epätavallisten toimenpiteiden oikeuttamiseen. On muistettava, ettei perusoikeuskirjan 6 artiklassa⁴ tarkoitettu ”oikeus vapauteen ja turvallisuuteen” ole mikään ”superperusoikeus” siinä mielessä, että turvallisuus syrjäyttäisi muut perusoikeudet. Tämä perusoikeuskirjan 6 artiklaan sisältyvä oikeus suojaa valtion harjoittamalta kohtuuttomalta ja suhteettomalta puuttumiselta yksityiselämäämme.

Tässä asiakirjassa selitämme tulevia vuosia koskevan turvallisuusnäkemysemme ja esitämme konkreettisia menettelytapaehdotuksia. Emme puutu rikollisuuden eri osa-alueisiin. Tunnistamme kaikkia rikollisuuden osa-alueita koskevat monialaiset kysymykset ja teemme monialaisia ehdotuksia, joita voidaan soveltaa kaikilla rikollisuuden osa-alueilla. Tämän asiakirjan tarkoituksena on myös auttaa meitä määrittämään asialistamme Euroopan parlamentin seuraavan vaalikauden ja seuraavan toimikauden alusta alkaen.

4 https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_fi.pdf

EHDOTUKSET

1

Yhteistyön vahvistaminen ja talousrikosten torjunnan asettaminen etusijalle

Korruptio ja muunlainen järjestäytynyt rikollisuus vievät monilta eurooppalaisilta mahdollisuuksia elämässä, tuhoavat liiketoimintaa ja aiheuttavat taloudellista vahinkoa jopa kokonaisille alueille. Me vihreät/EVA haluamme torjua järjestäytyneitä rikollisuutta ja talousrikoksia mahdollisimman tehokkaasti. Suhtaudumme kriittisesti siihen, että EU:n sisäisen turvallisuuden rajallisia julkisia resursseja tuhataan politiikkaan, jossa keskitytään yhä enemmän ja suhteettomasti sellaisten ryhmittymien ja henkilöryhmien valvontaan ja kriminalisointiin, joilla on vähäisiä taloudellisia resursseja ja vain vähän poliittista valtaa. Näitä ovat maahanmuuttajat, turvapaikanhakijat, etniset vähemmistöt ja kansalaisyhteiskunnan toimijat. Samanaikaisesti emme edelleenkään aseta syytteeseen rikollisuutta järjestäviä ja rikollisuudesta eniten hyötyviä henkilöitä niin paljon kuin voisimme. Monia vaihtoehtoisia keinoja turvallisuuden takaamiseksi ja rikollisuuden, erityisesti talousrikollisuuden torjumiseksi, ei ole tutkittu riittävästi, ja EU:n olisi hyödynnettävä näitä keinoja aiempaa enemmän. Mielestämme **EU:n olisi keskityttävä lisäämään toimia, joilla puututaan vakaviin rikoksiin ja talousrikoksiin**, kuten korruptioon, järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja rahanpesuun, jotka muodostavat olennaisen perustan kaikelle muulle kauhealle rikollisuudelle ja joilla on vakavia sosioekonomisia vaikutuksia yhteisöihin ja talouteemme. **Tämä edellyttää muutosta resursseissa**; on siirryttävä pääasiassa viattomien henkilöiden joukkovalvonnasta kohdennettuihin toimiin silloin, kun on olemassa epäilyttäviä viitteitä rikoksesta. Aiempaa suurempi keskittyminen vakavien rikosten ja talousrikosten torjuntaan edellyttää myös arvokkaiden resurssien siirtämistä pois muilta, vähemmän tehokkailta rikosoikeuden aloilta, kuten (pehmeiden) huumeiden käytön torjunnasta. **Haluaisimme panostaa (pehmeiden) huumausaineiden laillistamista käsittelevään lisätutkimukseen, jotta huumausainepolitiikan tehokkuutta voitaisiin lisätä ja vapauttaa lainvalvontakapasiteettia vakavampien rikosten torjuntaan.** Vaikka suurten tietomäärien keräämiseen käytetään tällä hetkellä merkittäviä taloudellisia resursseja ja henkilöstöresursseja, konkreettisia tapauksia koskevien tietojen vaihto on liian usein hitaampaa kuin se voisi olla poliisitutkimuksen helpottamiseksi. Resurssien ollessa rajallisia on etusijalle asetettava tarkoin määritettyjen tutkimusten tukeminen abstrakteja tavoitteita koskevien suurten tietomäärien sijaan.

Poliisiviranomaisilla ja rikosoikeudellisilla toimijoilla eri puolilla unionia on tällä hetkellä tehokkaita keinoja, joita voidaan käyttää yhteiskuntaamme kielteisesti vaikuttavan rikollisen toiminnan, kuten ympäristörikosten, korruption, rahanpesun ja terrorismin rahoituksen sekä EU:n taloudellisia etuja vahingoittavan toiminnan torjumiseen.

Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustaminen oli keskeinen uudistus oikeuslaitoksen vahvistamiseksi EU:ssa. Syyttäjänvirastolla on jo työn alla paljon enemmän tapauksia kuin henkilöstöä, joka pystyy niitä asianmukaisesti käsittelemään. **Euroopan syyttäjänvirastolla pitäisi olla paremmat välineet, jotta varmistettaisiin sen toimivalta kaikissa tapauksissa, joissa esimerkiksi järjestäytynyt rikollisuus vahingoittaa EU:n taloudellisia etuja. Olemme myös sitä mieltä, että Euroopan syyttäjänviraston toimintaan osallistumisen pitäisi olla pakollista kaikille jäsenvaltioille, jotka haluavat hyötyä EU-rahoituksesta.** Jäsenvaltioiden välisen yhteistyön lisääminen korruption, rahanpesun ja talousrikollisuuden torjunnassa sekä alan oikeudellisten toimijoiden aseman vahvistaminen jäsenvaltioissa on välttämätöntä. Komission ehdotuksessa korruption torjuntaa edistävästä EU:n direktiivistä esitetään toivottuja toimenpiteitä korruption torjumiseksi

yhdenmukaistamalla rikoslainsäädäntöä. Direktiivissä käsiteltäviin asioihin täytyy sisällyttää poliitikkojen lahjontayritykset ja lahjonnan hyväksyvät poliitikot. Direktiivin soveltamisalan tulee ulottua tehokkaasti sekä jäsenvaltioihin että EU:n toimielimiin. Direktiivin soveltamisen rinnalla on toteutettava lisätoimia; esimerkiksi oikeusvaltion ehdollisuusasetusta unionin talousarvion suojaamiseksi sekä muita ehdollisia välineitä on sovellettava aiempaa enemmän EU:n taloudellisten etujen suojaamiseksi, jotta korruption torjunta olisi tosiasiaassa tehokasta.

2

Riippumattoman tarkastuksen suorittaminen EU:n nykyisestä turvallisuuspolitiikasta, myös asetuksista, direktiiveistä ja rahoituksesta, oikeusvaltion periaatteiden ja perusoikeuksien osalta

Aluksi, **haluaisimme, että Euroopan komissio tekisi perusteellisen ja kattavan arvion voimassa olevasta lainsäädännöstä.** Tämänlaisia tutkimuksia on jo tehty, ja niitä voitaisiin pitää esimerkkeinä tässä tarkastelussa.⁵ Prosessiin olisi otettava mukaan kansalaisyhteiskunnan järjestöt, korkeakoulut ja oikeus- ja sisäasioiden alalla toimivat virastot. Viimeksi kuluneiden kahden vuosikymmenen aikana Euroopan unionin tasolla on esitetty ja hyväksytty useita ehdotuksia, jotka on sittemmin saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä ja pantu täytäntöön jäsenvaltioissa. Mielestämme on olennaisen tärkeää arvioida niiden täytäntöönpanoa kansallisella tasolla, niiden kustannustehokkuutta, niiden vaikutusta sekä perusoikeuksia ja oikeusvaltioperiaatetta koskevien tavoitteiden ja seurausten että sen osalta, miten johdonmukaisia ne ovat EU:n rakenteessa sisäisen turvallisuuden alalla. Tämä on tärkeää myös sen varmistamiseksi, että nykyisen lainsäädäntökehityksen puitteissa jo tarjolla olevia mahdollisuuksia, esimerkiksi rajat ylittävän yhteistyön alalla, hyödynnetään tehokkaasti, ennen kuin otetaan käyttöön lainsäädäntöä, joka laajentaa kyseisiä valmiuksia entisestään.

Muistutettakoon, että komissio soveltaa ”arviointi ensin” -periaatetta. Tämän periaatteen mukaan aiemman lainsäädännön arviointi on välttämätöntä, jotta voidaan varmistaa, että poliittisissa päätöksissä otetaan asianmukaisesti huomioon EU:n aiemmista toimista saadut kokemukset. Varainhoitoasetuksen mukaan arviointi on pakollista myös kaikissa sellaisissa ohjelmissa ja toimissa, joissa on merkittäviä kokonaismenoja⁶, kuten usein EU:n sisäpolitiikassa. Arvioinnissa on varmistettava tarkasti EU:n aloitteiden välttämättömyys, suhteellisuus, tehokkuus, oikeudellinen yhdenmukaisuus ja perusoikeuksien noudattaminen.

3

Ennakoarvioinnin ja vaikutustenarvioinnin toteuttaminen jokaisen uuden lainsäädäntöehdotuksen yhteydessä oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien osalta

Edellä mainitun ehdotuksen mukaisesti Euroopan komission olisi suoritettava ennakoarviointi- ja vaikutustenarviointiprosessi, muun muassa oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien osalta, jokaisesta julkistettavasta uudesta lainsäädäntöehdotuksesta. Viimeaikaisia aloitteita on usein käynnistetty ilman,

5 Fondazione Brodolini, Fundamental rights review of EU data collection instruments and programmes (EU:n tiedonkeruuvälineiden ja -ohjelmien tarkastelu perusoikeuksien osalta) https://www.fondazionebrodolini.it/sites/default/files/final_report_0.pdf

6 Euroopan komissio, Better Regulation Guidelines (Parempaa sääntelyä koskevat suuntaviivat), 2021, s. 24. Julkaisu on saatavana seuraavan linkin kautta: https://commission.europa.eu/system/files/2021-11/swd2021_305_en.pdf

että on etukäteen arvioitu yksityiskohtaisesti niiden oikeudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia sekä perusoikeuksiin, kuten yksityisyyteen, oikeudenmukaisiin oikeudenkäynteihin ja syrjimättömyyteen, kohdistuvia vaikutuksia. Lisäksi pitäisi aina tehdä arvio siitä, ovatko uudet aloitteet todella välttämättömiä vai voidaanko samat tavoitteet saavuttaa hyödyntämällä voimassa olevaa lainsäädäntöä nykyistä tehokkaammin.

Aina olisi järjestettävä kattava ja avoin kuulemismenettely. Olisi kiinnitettävä huomiota kansalaisyhteiskunnan järjestöjen laajaan kuulemiseen. Mukaan olisi otettava muun muassa syrjäytyneitä ryhmiä edustavia sidosryhmiä, jotta voidaan varmistaa, että kaikki äänet tulevat kuuluiksi ja että uusilla ehdotuksilla ei ole haitallisia vaikutuksia haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten ihmisoikeuksiin. Euroopan komission järjestämien työryhmien, joissa on mukana sidosryhmiä, pitäisi olla avoimia ja läpinäkyviä, jotta laaja vuoropuhelu turvallisuusalan toimijoiden kanssa olisi mahdollinen.

4

Kaikenlaisten rikosten uhrien oikeuksien varmistaminen ja korjaava oikeus

Vaikka mikään yhteiskunta ei voi estää kaikkia rikoksia tapahtumasta, viranomaiset voivat varmistaa, että kaikkien rikosten uhrin tunnustetaan uhreiksi, heitä suojellaan, he saavat korjaavaa oikeutta ja heidän oikeutensa toteutuvat.

Nykyinen kehys⁷ tarjoaa rikosten uhrien oikeuksien, tuen ja suojelun vähimmäisvaatimukset, sekä varmistaa uhrien tunnustamisen. Näitä säännöksiä ei valitettavasti panna juurikaan täytäntöön⁸ kansallisella tasolla, ja jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä puutteita ja eroja. Olisi ensisijaisesti keskityttävä voimassa olevien säännösten täytäntöönpanoon ja niiden noudattamisen valvontaan, jotta varmistettaisiin uhrien oikeuksien asianmukainen täytäntöönpano kaikissa jäsenvaltioissa. Kun EU:n toimivalta ja valtuudet turvallisuuden ja rikosoikeudellisen yhteistyön alalla lisääntyvät jatkuvasti, vastapainoksi on saatava vahva ja yhdenmukaistettu uhrin oikeuksia koskeva kehys.

Hiljattain julkistettu direktiivi⁹ on askel oikeaan suuntaan, mutta sitä pitäisi vahvistaa kansallisen täytäntöönpanon ja soveltamisalan osalta. Suhtaudumme myönteisesti siihen, että kaikki uhrin, myös paperittomat maahanmuuttajat ja pidätetyt henkilöt, sisällytetään direktiivin tekstiin, mutta meidän olisi varmistettava, että erityistä huomiota kiinnitetään haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien uhreihin tai haavoittuvassa tilanteessa oleviin henkilöihin. Olisi varmistettava johdonmukaisuus muiden alakohtaisten tekstien kanssa ja taattava uhrien tukemiseen tarkoitettujen henkilöresurssit ja taloudelliset resurssit. Olisi kiinnitettävä aiempaa suurempaa huomiota viranomaisten toiminnan uhreihin, myös poliisiväkivallan uhreihin.

Mielestämme rankaiseva oikeus ei ole ainoa vastaus, jota rikoksen uhrin odottavat, eikä rangaistusta pitäisi käyttää uhrien suojelun varjolla. **Haluamme nähdä uhriin keskittyvän lähestymistavan, jossa paneuduttaisiin**

7 Rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta 25 päivänä lokakuuta 2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU. Muita EU-säädöksiä uhrien oikeuksien alalla ovat muun muassa seuraavat: Direktiivi 2004/80/EY (rikoksen uhreille maksettavista korvauksista), asetus 606/2013/EU (yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta) ja direktiivi 2011/99/EU (eurooppalaisesta suojelumääräyksestä). EU on lisäksi antanut useita välineitä, jotka koskevat tietyn tyyppisten rikosten uhrien tarpeita (esim. terrorismin uhrin, ihmiskaupan uhrin, lasten seksuaalisen hyväksikäytön uhrin tai muiden kuin käteismaksupetosten uhrin). Euroopan komissio antoi 8. maaliskuuta 2022 lainsäädäntöehdotuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta. Ks. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747432/EPRS_BRI\(2023\)747432_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747432/EPRS_BRI(2023)747432_EN.pdf)

8 Euroopan komissio, uhrien oikeudet: Komissio kehottaa yhdeksää jäsenvaltiota panemaan EU-lainsäädännön kaikilta osin täytäntöön, heinäkuu 2019, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_19_4251

9 Heinäkuun 12 päivänä 2023 annettu ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta annetun direktiivin 2012/29/EU muuttamisesta, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0424>.

aiempaa enemmän korjaamiseen ja kehitettäisiin erityisesti korjaavan oikeuden mekanismeja, jotka ovat osoittautuneet erittäin tehokkaiksi uhrien, tuomittujen ja koko yhteiskunnan kannalta.

Haluamme tukea EU:n jäsenvaltioiden kansallisia lainkäyttöelimiä kansainvälisten rikosten, kuten kansanmurhien tai sotarikosten, tekijöiden kiinni saamisessa tuomioistuimen yleistoimivallan periaatteen mukaisesti. Haluamme myös edelleen vahvistaa alan oikeudellisia ja institutionaalisia puitteita, muun muassa lisäämällä nämä rikokset EU:n rikosluetteloon ja tukemalla kansanmurhan vastaista Eurojustin verkostoa.

5

Sen varmistaminen, että oikeus- ja sisäasioita käsittelevien EU:n virastojen työ on tiukasti EU:n arvojen ja perusoikeuksien mukaista

Euroopan unionin poliisi- ja rikosoikeudellinen yhteistyö on lisääntynyt viimeksi kuluneiden kahden vuosikymmenen aikana, ja oikeus- ja sisäasioiden alalla toimiville EU:n virastoille on annettu lisää toimivaltaa ja valtuuksia. Vaikka pidämmekin yhteistyön vahvistamista myönteisenä, koska sen avulla taataan tehokkaampi toiminta ja tiedustelutietojen jakaminen, meidän olisi varmistettava, että EU:n virastoja valvotaan ja niiden toimintaa tarkastellaan asianmukaisesti ja että ne ovat myös vastuussa Euroopan parlamentille. Olisi vältettävä ”eurooppalaista rahanpesua”; toisin sanoen toimintaa, joka ei ole laillista kansallisella tasolla tai jota säännellään tiukasti, ei pitäisi tehdä joustavammaksi Euroopan unionin tasolla. EU:n virastojen tulisi näyttää esimerkkiä ja osoittaa suurta avoimuutta ja vastuuvuorollisuutta. Perusoikeuksien ja eettisen kulttuurin pitäisi olla ohjaavia periaatteitamme. Olemme kokeneet rajavalvontavirasto Frontexin tapauksessa, mihin eurooppalaisten arvojen ja periaatteiden järjestelmällinen laiminlyönti voi johtaa, ja vastaavia tilanteita pitää ehkäistä tulevaisuudessa.

Ennen virastojen toimivaltuuksien tarkistamista Euroopan komission olisi arvioitava tämänhetkiset toimivaltuudet, jotta voitaisiin tunnistaa korjaamista vaativat puutteet ja parantamista edellyttävät tarpeet. Näin olisi toimittava säännöllisesti. Kun kyse on kansallisen tason toimijasta, lainvalvontaviranomaisten toimintaa olisi valvottava demokraattisesti. Kansallisen poliisin valvonta tarkoittaa tavallisesti, että parlamentti asettaa poliisiasioista vastaavan ministerin vastuuseen. Parlamentti voi kutsua koolle ministerin ja perustaa tutkintakomitean, joka pyytää tarvittaessa käsittelyyn henkilöitä ja asiakirjoja. Euroopan unionin poliisiyhteistyön valvonta keskittyy pääjohtajiin, jotka ovat vastuussa 27 ministerille, joita puolestaan valvovat 27 kansallista parlamenttia. Poliisiyhteistyön valvonta edellyttää Euroopan parlamentilta hyvin löyhää yhteistyötä, mikä tarkoittaa kahta kokoontumista vuodessa. EU-tason parlamentaarisen valvonnan tulee olla yhtä nopeaa, tehokasta ja vaikuttavaa kuin kansallisella tasolla, jotta voidaan taata työn tehokkuus ja laatu samaan tapaan sekä EU:ssa että jäsenvaltioissa. Europolin työtä valvovan nykyisen yhteisparlamentaarisen valvontaryhmän toimivaltuuksia olisi vahvistettava ja sen suorittamaa valvontaa tehostettava, jotta siihen sisältyisi asiakirjojen saanti, mikä on olennaisen tärkeää asianmukaisen valvonnan varmistamiseksi. Kun jokin virasto toimii valtuuksiensa ulkopuolella, väärinkäytöksiä ei pitäisi laillistaa jälkeenpäin. **Parlamentin suorittaman valvonnan lisäämiseksi EU:n oikeus- ja sisäasioiden alaan kuuluvissa virastoissa ehdotamme, että Euroopan parlamentilla olisi oltava sitova ratkaisuvallta pääjohtajien nimityksissä pelkän lausunnon antamisen sijaan, kuten sillä on Euroopan pankkiviranomaisen, Euroopan vakuutus- ja lisäeläkeviranomaisen ja Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisen kohdalla.¹⁰ EU:n tasolla meidän olisi opittava kansallisista parhaiden käytäntöjen esimerkeistä: Euroopan parlamentin tulisi valita henkilö valvomaan EU:n poliisiyhteistyötä ja Europolia jne. esimerkiksi samaan tapaan kuin vihreät ovat onnistuneet toimimaan Saksassa. Tällainen ”poliisiasioden komissaari” toimii pysyvänä valvontamekanismina ja yhteyspisteenä poliisin toiminnan (tai toiminnan puuttumisen) mahdollisille uhreille. Sen myötä yksittäiset poliisit voivat ottaa yhteyttä**

10 Katsaus, Euroopan parlamentin tutkimuspalvelu, Euroopan parlamentin nimittämisvaltuudet (toukokuu 2021) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690613/EPRS_BRI\(2021\)690613_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690613/EPRS_BRI(2021)690613_EN.pdf)

henkilöön, joka ei kuulu välittömästi heidän työhierarkiaansa eikä näin ollen ole mukana päättämässä heidän uransa tulevista vaiheista.

Silloin kun oikeus- ja sisäasioiden alaan kuuluvan viraston oletetaan loukanneen perusoikeuksia tehtäviä suorittaessaan tai päivittäisessä toiminnassaan, Euroopan parlamentin ja Euroopan unionin neuvoston olisi EU:n budjettivallan käyttäjinä toteutettava asianmukaisia toimenpiteitä. Näitä ovat esimerkiksi vastuuvapauden myöntämättä jättäminen ja/tai viraston talousarvion sellaisten osien siirtäminen varaukseen, jotka eivät heikennä kansalaisten jokapäiväistä turvallisuutta. Kyseinen varaus vapautettaisiin sitten, kun oikeus- ja sisäasioiden alaan kuuluva virasto jälleen noudattaa perusoikeuksia koskevaa velvoitettaan.

6

Tietojenvaihto ja vastavuoroinen tunnustaminen edellyttävät sekä tehokkuutta että suoja-toimia

Tietojenvaihto kansallisten poliisivoimien välillä oli aivan liian kauan liian hidasta ja hankalaa. Liian usein epäilyjä koskeviin tietopyyntöihin odotetaan vastausta päivien sijaan viikkoja, joskus jopa kuukausia. Jopa terroristisia tekoja olisi voitu estää, mikäli tietojenvaihto olisi toiminut paremmin. Nopeiden vastausten antamisen on oltava velvoite, olipa kyse sitten myönteisestä tai kielteisestä vastauksesta, ja tämän velvoitteen täyttämistä varten on oltava riittävästi henkilökuntaa. Tehokkuus ei kuitenkaan saa tapahtua perusoikeuksien riittävän suojan menettämisen kustannuksella. Viimeksi kuluneiden 15 vuoden aikana vallalla on ollut suuntaus, jonka myötä poliisiviranomaiset ovat saaneet käyttöönsä yhä enemmän tietoa, myös sellaista tietoa, joka ei alun perin ole liittynyt rikokseen tai tutkintaan. Esimerkkeinä mainittakoon lentomatkatustajatiedot matkustajarekisterien perusteella, rajaturvallisuutta koskevien tietokantojen (viisumitietojärjestelmä, rajanylitystietojärjestelmä, Euroopan matkustustieto- ja -lupajärjestelmä ETIAS jne.) sisältämät tiedot, geneettiset tiedot (DNA) ja ajoneuvorekisteritiedot. Usein kaikkien matkustajien tietoja säilytetään jopa viiden vuoden ajan, vaikkei mitään epäilyä ole. Euroopan unionin tuomioistuim on jo useaan otteeseen todennut, että tietojen säilyttäminen ja käyttö ilman epäilyä on perusoikeuskirjan vastaista. Vihreät/EVA on johdonmukaisesti vastustanut tällaisia joukkovalvontamenettelyjä ja aikoo jatkossakin torjua niiden laajentamista muun muassa kasvojen-tunnistusta koskeviin tietokantoihin.

Tähän liittyen vallalla on myös suuntaus, jonka myötä yhden jäsenvaltion poliisiviranomaisille on annettu rajat ylittävä oikeus käyttää jossakin toisessa jäsenvaltiossa säilytettyjä tietoja. Oikeus ulottuu itse poliisiviranomaisten hallussa olevista tiedoista ("Prüm" ja siihen liittyvät puitteet) toisen jäsenvaltion yksityisten tahojen säilyttämiin tietoihin (sähköistä todistusaineistoa koskevat "tuotantomääräykset"). Kyseiset säädökset on usein annettu säätämättä minkäänlaisista suoja-toimista niiden väärinkäyttöä vastaan.

Vastaavaa automaattista rajat ylittävien toimenpiteiden täytäntöönpanoa löytyy myös muilta aloilta, esimerkiksi tällaisesta on "terroristisen verkkosisällön" poistamismääräysten välitön rajat ylittävä vaikutus. Kun on kyse sellaisten henkilöiden luovuttamisesta, joita etsitään syytteenpanoa tai rangaistuksen täytäntöönpanoa varten toisessa jäsenvaltiossa, tämänhetkinen suuntaus on kohti eurooppalaisen pidätysmääräyksen automaattista tunnustamista ja täytäntöönpanoa. Tämä tarkoittaa, että EU:n arvojen noudattamista lainvalvontayhteistyössä ja rikosoikeudellisissa menettelyissä ei juurikaan tarkastella. Tietyissä jäsenvaltioissa vallalla olevien oikeusvaltioperiaatteeseen liittyvien jatkuvien ongelmien vuoksi tämä ei ole hyväksyttävää. Miksi Unkarin poliisin pitäisi voida suoraan antaa saksalaiselle verkkosisällöntalvelun tarjoajalle määräys poistaa tiettyä sisältöä ainoastaan väittämällä, että se on "terroristista" sisältöä? Entä miksi rikosoikeusviranomaisten pitäisi luottaa fiktiivisesti tai "sokeasti" korkean tason luottamukseen, jota oletetaan tehokkuuden vuoksi, vaikka sille ei olisi todellista perustetta todellisuudessa? Eurojustin puheenjohtaja Ladislaw Hamran kommentoi tätä jo syyskuussa 2019 Euroopan parlamentin kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden

valiokunnassa seuraavasti: "Olemme siirtyneet sokean luottamuksen tilanteesta "luota ja varmista" -tilanteeseen." Tarvitsemme varmuuden vastaanottavassa jäsenvaltiossa, emme rajat ylittävien poliisitoimenpiteiden automaattista täytäntöönpanoa.

7

Perusoikeuksia ja oikeusvaltioperiaatetta koskevien korkeimpien standardien varmistaminen turvallisuuden alla

EU on ottanut käyttöön lainsäädäntökehysten ja käytännöt, joilla varmistetaan perusoikeudet tietyillä aloilla. Esimerkiksi tietosuojaa ja tekoälyä koskevissa asioissa se on omaksunut maailmanlaajuisesti johtavan roolin uusien sääntöjen laatimisessa. EU:lla on maailman korkeimmat standardit ihmisoikeus- ja demokratia-asioissa, ja se väittää olevansa esimerkkinä näillä aloilla.

Tämän näkemyksen mukaisesti meidän olisi hyväksyttävä, että tietyt punaisia linjoja ei koskaan ylitetä hinnalla millä hyvänsä. Vaikka tietyt lainvalvontakäytännöt ja sosiaalisen kontrollin käytännöt kehittyvät eri puolilla maailmaa, EU:n olisi pidettävä kiinni periaatteistaan ja kiellettävä tietyt teknologiat tai käytännöt. Tekoälyasetus on tarjonnut tilaisuuden asettaa tiukkoja sääntöjä ja kieltää tietyt käytännöt, esimerkiksi reaaliaikaisen kasvontunnistuksen rajoittaminen julkisissa tiloissa, ennakoiva poliisitoiminta ja sosiaalinen pisteytys.

EU:n olisi myös otettava johtava rooli tietyt teknologioita, kuten aseiden käyttöä, tuontia ja vientiä sekä kaksikäyttöteknologiaa, kuten verkkovalvontateknologiaa ja vakoiluohjelmia, koskevan kansainvälisen kehityksen luomisessa. Turvallisuusviranomaiset sen sijaan tarvitsevat ohjelmistoja tietojen analysointiin, ja EU luottaa tällä hetkellä EU:n ulkopuolisiin yrityksiin. **Perusoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen korkean tason varmistamiseksi EU:n olisi itse investoitava tarvittavaan teknologiaan. Tällaisten EU:n ohjelmistojen osalta olisi omaksuttava periaatteita, kuten "julkinen raha, julkinen säännöstö", sisäänrakennettu yksityisyyden suoja, perusoikeuksien noudattaminen, muun muassa syrjimättömyys, sekä tutkimuksen, kehittämisen ja hankintojen avoimuus.**

EU:n ja erityisesti jäsenvaltioiden olisi vihdoin hyväksyttävä se, että tietojen kerääminen laajamittaisesti, muun muassa viestinnän sisällöstä, ilman erityisiä epäilyjä ei ole sopuissuhteissa perusoikeuksiemme kanssa, kuten Euroopan unionin tuomioistuimien on useaan otteeseen antanut päätöksen muun muassa televiestintätietojen säilyttämisestä, viestinnän valvonnasta, lentomatkatietojen ja monista muista asioista.

Euroopan unionin ja kansallisten tuomioistuinten oikeuskäytäntöä olisi pantava tiukasti täytäntöön ja otettava huomioon tulevassa lainsäädännössä oikeusvaltioperiaatteiden mukaisesti.

8

Puolustusvoimien kunnioittaminen ja vankilojen paras mahdollinen taso

Säilöönnotossa olisi pyrittävä kuntoutukseen ja uudelleen integrointiin. Jotta tämän toteutuminen on mahdollista säilöön otetuille henkilöille, säilöönnottopaikoissa on kunnioitettava perusoikeuksia ja noudatettava

oikeusvaltioperiaatetta. Kuten kansalaisyhteiskunnan toimijat ja kansainväliset järjestöt ovat dokumentoineet, Euroopan vankilaolosuhteet pahentavat syrjintää, syrjäytymistä ja köyhyyttä sekä tämän seurauksena tapahtuvaa väkivaltaista radikalisoitumista. Olisi tehtävä ponnisteluja elinolojen parantamiseksi, vankien oikeuksien ja ihmisarvon palauttamiseksi sekä kuntouttamisen ja uudelleen integroinnin varmistamiseksi säilöönottoprosessin aikana ja sen jälkeen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ja Yhdistyneiden kansakuntien elimet ovat toistuvasti tuominneet monet jäsenvaltiot niiden vahingollisista vankilaoiloista, myös vankiloiden tilanahtaudesta ja vankien perusoikeuksien merkittävästä loukkauksista. Lisäksi suurin osa vankiloista on suunniteltu ilman sukupuolinäkökulmaa ja intersektionaalista lähestymistapaa. Tästä syystä vankilaoilosuhteiden haitallinen vaikutus kohdistuu paljon muita enemmän haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin ja ryhmiin, kuten naisiin, rodullistettuihin henkilöihin ja LGBTIQ-ihmisiin. Lisäksi vankiloihin yhdistetään usein huumeiden käyttö, mutta tämä yhteys on syntynyt kriminalisoinnin näkökulmasta. Raportit osoittavat, että kriminalisoinnin näkökulmasta suunniteltu ja toteutettu huume politiikka aiheuttaa vahinkoa erityisesti epäsuotuisassa asemassa oleville ryhmille, eikä ole tehokas toimenpide ongelman ratkaisemiseksi. Huumeilmiötä tulisi käsitellä kokonaisvaltaisesti, ja siinä tulisi ottaa huomioon ihmisoikeudet, kansanterveys, sukupuoli sekä sosiaalinen ja kestävä kehitys.

Säilöönoton käyttöä viimeisenä keinona olisi vahvistettava, ja vaihtoehtoja säilöönnotolle olisi tutkittava, ja ne olisi asetettava etusijalle tulevissa sisäistä turvallisuutta sekä lainsäädäntö- ja toimintalinjoja koskevissa ehdotuksissa.¹¹ Useissa tutkimuksissa säilöönoton vaihtoehdot ovat lisänneet yhteiskunnan turvallisuutta, koska rikoksen uusinnat ovat vähentyneet. Kaikkiin menettelytapoihin ja toimenpiteisiin olisi sisällyttävä sukupuolinäkökulma ja intersektionaalinen lähestymistapa.

EU:n toimivallan ja valmiuksien merkittävä laajentuminen poliisiyhteistyön ja rikosoikeudellisen yhteistyön alalla tekee rikosoikeudellisten menettelytakeiden yhdenmukaistamisesta entistä tärkeämpää vastaajien perusoikeuksien suojelemiseksi. Rikoksesta epäiltyihin henkilöihin sovellettavat nykyiset prosessuaaliset oikeudet¹² olisi ulotettava koskemaan myös säilöön otettuja henkilöitä, olipa kyse sitten hallinnollisesta säilöönnotosta, tutkintavankeudesta tai tuomittujen säilöönnotosta. **Lisäksi vankiloissa ja säilöönottopaikoissa olevia henkilöitä koskevat vähimmäisvaatimukset olisi keskitettävä EU-direktiiviin, jotta varmistettaisiin samanlaiset vaatimukset kaikkialla EU:ssa ja helpotettaisiin oikeudellista yhteistyötä.** EU:ssa on ollut tapauksia, joissa tuomari on kieltäytynyt antamasta pidätysmääräystä pyynnön esittäneen maan heikkojen vankilaoilojen vuoksi.

Kun jokin jäsenvaltio suunnittelee käyttävänsä EU:n koheesiorahaston varoja vankilainfrastruktuurin kehittämiseen tai kunnostamiseen, Euroopan komission olisi varmistettava, että tässä yhteydessä noudatetaan mahdollistavia edellytyksiä, erityisesti niitä, joilla varmistetaan perusoikeuskirjan ja YK:n lapsen oikeuksien ja perhe-elämän perusoikeuskirjan tehokas soveltaminen ja täytäntöönpano.

Samoja vaatimuksia olisi sovellettava kaikkiin säilöönottopaikkoihin, myös poliisiasemiin tai vastaanottokeskuksiin. Tähän sisältyy vahvempien yhteyksien luominen Euroopan neuvostoon ja sen normatiiviseen ja institutionaaliseen kehykseen tällä alalla, esimerkiksi liittyen neuvoston työhön kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämistä käsittelevässä komiteassa (CPT). Samaan tapaan olisi tuettava riippumattomia ulkoisia tarkastusmekanismeja, esim. sellaisia, jotka kuuluvat CPT:hen ja kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen YK:n yleissopimuksen valinnaiseen pöytäkirjaan, sekä kansalaisyhteiskunnan järjestöjen toimintaa.

Euroopan komission vuosittain laatiman oikeusvaltiota koskevan kertomuksen olisi sisällettävä arvio perusoikeuksien kunnioittamisesta vankilaoilosuhteissa ja tutkintavankeudessa.

11 Suomen puheenjohtajakauden päätelmät, oikeuden tulevaisuus: säilöönotto ja sen vaihtoehdot, 18–19. heinäkuuta 2019, <https://valtioneuvosto.fi/documents/11707387/14557119/Future+of+justice+--+Detention+and+its+alternatives.pdf/7e583643-b093-4d1e-dab1-0dfd52335c26/Future+of+justice+--+Detention+and+its+alternatives.pdf.pdf>.

12 https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/know-your-rights/justice_fi

Selkeät puitteet digitalisaation ja tekoälyn käytölle

Yhteiskuntamme digitalisoituvat yhä enemmän, ja turvallisuuden alalla tapahtuu samaa. Digitalisaatio on mielestämme tärkeää. Digitalisaatiossa on etunsa – se saattaa auttaa poliisia lisäämään tehokkuutta, jolloin prosessit sujuvoittuvat ja sitoutuminen erityisryhmiin voi helpottua. Poliisin on pystyttävä torjumaan yhä suurempia tietoverkkorikoksia, viharikoksista petoksiin, riittävin välinein ja keinoin. Samalla on tärkeää tunnustaa, että digitalisaatio vaikuttaa haitallisesti perusoikeuksiin (teknologia ei ole koskaan neutraalia), kustannuksiin (teknologia ei ole koskaan ilmaista, emmekä usko, että teknologia voi korvata ihmistä), mutta myös poliisi- ja oikeusjärjestelmissä mukana oleviin ihmisiin, olivatpa he sitten rikoksesta epäiltyjä tai uhreja.

Tekoälysovellusten käytöllä rikosoikeuden alalla voi olla kauaskantoisia kielteisiä vaikutuksia yksilöiden oikeuksiin ja rikosoikeudellisten menettelyjen oikeudenmukaisuuteen. Suurin ongelma tekoälyn (erityisesti koneoppimisalgoritmien edustaman tekoälyn) kanssa on se, että kone suorittaa tehtävänsä ja tekee päätöksiä puolueellisten tietojen ja koodien perusteella ja syrjii muun muassa henkilön etnisen alkuperän tai sosioekonomisen aseman perusteella. Tämä ei ole hyväksyttävää rikosoikeuden kaltaisella alalla, jolla valtion tutkinta-, syytteenpano- ja rangaistuskoneisto on pidettävä ihmisten, erityisesti riippumattomien oikeusviranomaisten, suorittaman tarkastelun ja valvonnan kohteena, sillä he ovat viime kädessä vastuussa oikeuden toteutumisesta oikeusvaltioperiaatteeseen perustuvissa järjestelmissä ja yhteiskunnissa.

Edellä mainitut välineet voivat horjuttaa ristiriitaisten menettelyjen logiikkaa, sillä puolustusasianajajilta voidaan tosiasiallisesti evätä mahdollisuus kommentoida tai kyseenalaistaa vastaajia vastaan esitettyjä todisteita. Toinen merkittävä tekoälyn aiheuttama ongelma puolustuksen näkökulmasta liittyy kyseisille välineille tunnusomaiseen läpinäkymättömyyteen. Tekoälyn mahdollistaman tai tukeman päätöksen täsmälliset päätelyt ja perustelut eivät aina ole avoimia, ja puolustuksen on vaikea kyseenalaistaa niitä. Teknologia ei ole koskaan neutraalia eikä täydellistä.

Sen vuoksi olemme menestyksekkäästi neuvotelleet tekoälyasetukseen kiellon koskien ”sosiaalista pisteytystä” ja profilointiin perustuvaa ennakoivaa poliisitoimintaa (jossa arvioidaan tai ennustetaan riskiä siitä, että luonnollinen henkilö syyllistyy rikokseen) ja lisänneet oikeuslaitoksia koskevan tunnetun tunnistuksen ja tekoälyn tuen ”suuren riskin” luokkaan, mikä edellyttää erityisiä suojatoimia tällaisille tekoälysovelluksille. **Jatkamme taistelua sen puolesta, että biometrinen etätunnistus (jolla usein viitataan kasvojen tunnistamiseen, mutta johon voi sisältyä myös esimerkiksi kävelyn tunnistaminen) kielletään kokonaan julkisissa tiloissa.**

Kannatamme uuden teknologian määrittelyssä ”sisäänrakennettuun oikeudenmukaisuuteen” perustuvaa lähestymistapaa ”sisäänrakennettuun turvallisuuteen” perustuvan lähestymistavan sijaan ja kehoitamme EU:ta rahoittamaan tämän alan tutkimusta. Uusien teknologioiden osalta tulisi varmistaa, että ne ovat oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien mukaisia. Teknisen suojan vaatimusten pitää olla tiukkoja erityisesti sen vuoksi, että voidaan estää tietojen manipuloinnin riski rikostutkinnassa ja syytetoimissa ja että vältetään rikosoikeudellisten menettelyjen lahjomattomuuden vaarantuminen. Lisäksi olisi kehitettävä digitaalisia merkintöjä, joiden avulla varmennetaan tietojen säilytysketju ja joista käy selvästi ilmi, mitkä viranomaiset ovat käyttäneet kyseisiä tietoja. Tällaisten digitaalisten merkintöjen avulla toimivaltaiset oikeusviranomaiset sekä epäillyt ja syytteenasetetut henkilöt voisivat selvittää, mistä tiedot ovat peräisin ja varmistaa, onko ne kerätty ja käsitelty voimassa olevien tietosuojaa ja rikosoikeutta koskevien sääntöjen ja vaatimusten mukaisesti.

Perusoikeuksien mukaisen yhteistyön varmistaminen kolmansien maiden kanssa

Yhä globalisoituneemmassa maailmassa kansainvälisen yhteistyön tarve lainvalvonnan ja turvallisuuden alalla on tärkeää. Huumekauppa yhdistää Latinalaisen Amerikan kartellit ja niiden kammottavat ihmisoikeusloukkaukset salakuljetukseen, jonka kohteena ovat Euroopan satamat ja myyntiverkostot kaikkialla EU:ssa. Huumejengit tappavat toisiaan jopa Euroopan pääkaupunkien kaduilla, ja liian usein myös ohikulkijoita tapetaan. Koska rikolliset järjestäytyvät kansainvälisiin verkostoihin ja uhrin ja rikolliset voivat olla eri puolilla maapalloa, on tärkeää kehittää kansainvälistä yhteistyötä. On olennaisen tärkeää, että kyseisessä yhteistyössä noudatetaan perusoikeuksia ja tietosuojasäännöksiä, jotta se voisi olla tehokasta ja EU:n kansainvälisten velvoitteiden mukaista. Kolmansien maiden ja Europolin välisiä henkilötietojen vaihtoja koskevia yhteistyösopimuksia on yhä useampia, mutta niihin ei liity perusoikeuksia koskevaa vaikutustenarviointia eikä kansalaisyhteiskunnan kanssa toteutettavaa kuulemistä. On äärettömän tärkeää, että EU:n lainvalvontaviranomaisten analysoimat henkilötiedot hankitaan lainmukaisesti; tämä on hyvin kyseenalaista joissakin maissa, joissa kidutus tai muu epäasiallinen kohtelu on yleistä. Kolmansien maiden tai virastojen, kuten Interpolin, kanssa jaettavien henkilötietojen kohdalla olisi myös noudatettava tiukkoja laillisuusvaatimuksia, kuten tarpeellisuus- ja suhteellisuusperiaatteita.

Katsomme lisäksi, että ulkoisten kumppaneiden kanssa tehtäviä turvallisuusyhteistyösopimuksia käytetään usein maahanmuuttopolitiikan välineellistämiseen, ja olemme tiukasti sitä mieltä, että kyseisiä aloja ei pitäisi liittää toisiinsa. EU:n ulkoista rahoitusta turvallisuuden alalla ei myöskään koskaan pitäisi käyttää maahanmuuttotarkoituksiin.

EU:n olisi käytettävä tiettyjä sopimuksia malleina, kuten Uuden-Seelannin ja Europolin välistä tietojenvaihtosopimusta,¹³ ja sen olisi asetettava samanlaiset vaatimukset vastaaville sopimuksille tulevaisuudessa. Tällä hetkellä autoritaaristen hallitusten, esimerkiksi eräiden MENA-alueen maiden, kuten Egyptin ja Algerian, kanssa neuvoteltavat sopimukset, olisi keskeytettävä. Sopimuksissa olisi aina noudatettava kansainvälistä oikeutta: Israelin ja Marokon ollessa kyseessä miehitetyt alueet olisi nimenomaisesti jätettävä näiden maiden kanssa tehtyjen sopimusten soveltamisen ulkopuolelle.

Yhteyshenkilöiden läsnäolo ja heidän toimintansa EU:n virastojen kanssa olisi julkistettava heidän ammatinsa asettamissa rajoissa. Ulkomaisten yksiköiden läsnäolosta EU:ssa olisi ilmoitettava asianomaisille kansallisten parlamenttien ja Euroopan parlamentin jäsenille, jotka vastaavat EU:n lainvalvontavirastojen valvonnasta. Olisi kiellettävä sellaisten käytäntöjen esittely, jotka eivät ole sallittuja tai jotka ovat laittomia Euroopan unionissa (esim. FBI:n Clearview-esitys Europol-konferenssissa).

Vaadimme selkeitä suuntaviivoja kansainväliselle yhteistyölle, avoimuutta kyseisissä sopimusneuvotteluissa ja säännöllistä tiedottamista Euroopan parlamentille, raportointia ja tilastoja tietojenvaihdosta kolmansien maiden kanssa, ihmisoikeusvaikutusten arviointeja ja tarpeiden arviointeja, kolmansien maiden kansalaisyhteiskunnan kuulemistä sekä neuvottelujen keskeyttämistä sellaisten kolmansien maiden kanssa, jotka soveltavat EU:n jäsenvaltioita vastaan suunnattuja käytäntöjä (esim. Pegasus-vakoiluohjelma).

¹³ Euroopan unionin lainvalvontayhteistyöviraston (Europol) ja vakavan rikollisuuden ja terrorismin torjunnasta vastaavien Uuden-Seelannin toimivaltaisten viranomaisten välistä henkilötietojen vaihtoa koskeva Euroopan unionin ja Uuden-Seelannin välinen sopimus, 20. helmikuuta 2023, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-FI/TXT/?from=EN&uri=CELEX-%3A22023A0220%2801%29>

Poliisiväkivallan ja syrjinnän lopettaminen EU:ssa

Poliisille myönnetään yhä enemmän toimivaltuuksia ja liikkumavaraa. Samanaikaisesti viimeksi kuluneiden vuosien aikana on julkisuuteen tullut tietoa yhä useammista tapauksista, joissa poliisi on syyllistynyt väkivaltaiseen toimintaan. Tällä on ollut dramaattisia seurauksia asianomaisille, heidän perheilleen ja koko yhteiskunnalle. Asiaan on suunnattava aiempaa enemmän huomiota, koska yleinen tietoisuus on ensimmäinen askel kyseisten ongelmien ratkaisemisessa.

Olemme lisäksi panneet merkille, että poliisin on raportoitu yhä useammin toimineen väkivaltaisesti poliittisia aktivisteja (myös ilmastoaktivisteja) ja toimittajia kohtaan¹⁴ sekä syrjittyjä ryhmiä, etenkin vähemmistöjä ja haavoittuvassa asemassa olevia henkilöjä kohtaan. Poliisi kohtelee rodullistettuja ihmisiä toistuvasti kaltoin, ja he joutuvat syrjivien lainvalvontakäytäntöjen kohteeksi. Kuten monet tutkimukset ovat osoittaneet, kyseiset henkilöt joutuvat muita todennäköisemmin vastakkain poliisin ja oikeusjärjestelmän kanssa EU:ssa.¹⁵ Heidän yliedustuksensa näissä tutkimuksissa osoittaa sen, että heitä pidetään usein luonnostaan epäiltyinä rikoksiin ja muita kansalaisia kriminalisoituneempina.

Poliisiväkivalta ja lainvalvontaviranomaisten harrastama syrjintä muodostavat ongelman, joka on ratkaistava, jos haluamme varmistaa, että perusoikeuksia ja oikeusvaltioperiaatetta kunnioitetaan. Tavoitteenamme ei kuitenkaan ole pelkästään nostaa esiin ongelmia, vaan tarjota myös edistyksellisiä ratkaisuja. Esimerkiksi oikeus- ja sisäasioita käsittelevä toiminta olisi sisällytettävä syrjimättömyyttä edistäviin menettelytapoihin. Lisäksi oikeusvaltioperiaatteen noudattamista koskevassa vuotuisessa tarkastuksessa olisi selvitettävä, miten poliisivoimat kunnioittavat perusoikeuksia. Euroopan komission olisi myös varmistettava, että uhrien oikeuksista pidetään tiukasti kiinni poliisiväkivallan ja viranomaisten kansalaisiin kohdistamien rikosten yhteydessä.

Lainvalvontaviranomaisten tulisi näyttää esimerkkiä, kun kyse on perusoikeuksista, ja voimankäyttöä tulisi pitää tiukasti viimeisenä keinona, eikä se saa johtaa kansalaisten kuolemaan. **EU:n olisi perustettava riippumaton asiantuntijaryhmä, jolle annetaan tehtäväksi laatia EU:n omat poliisin eettiset ohjeet, joissa vahvistetaan demokraattisissa yhteiskunnissa toimivan poliisin tavoitteita, toiminnan tuloksia ja valvontaa varten periaatteet ja suuntaviivat, kuten Euroopan parlamentti on jo pyytänyt,¹⁶ sekä laadittava suunta- viivoja poliisitoiminnan harjoittamisesta julkisella alueella parhaiden käytäntöjen pohjalta ja järjestettävä työryhmiä, jotka kokoavat yhteen lainvalvontaviranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan edustajia.**

EU:n talousarviosta olisi osoitettava varoja EU:n poliisivoimien harjoittamaa väkivaltaa koskevien tietojen keräämiseen. Tällä hetkellä tietojen kerääminen on kansalaisyhteiskunnan järjestöjen, korkeakoulujen ja tutkivien tiedotusvälineiden harteilla. **EU:n varoja olisi käytettävä myös rasismien, seksismien ja muiden syrjinnän ja radikalisoitumisen muotojen aktiiviseen torjuntaan turvallisuusviranomaisten toiminnassa.**

Jatkuvasti kasvava tarve lopettaa poliisiväkivalta ja syrjintä on johtanut joihinkin uudistuksiin lainvalvontata-alalla. Haluamme tukea näitä pyrkimyksiä ja kerätä parhaita käytäntöjä koskevia toimenpiteitä. Tätä tavoitetta varten meidän on varmistettava, että turvallisuusviranomaisten, lainvalvontaviranomaisten sekä tutkimuksen ja kansalaisyhteiskunnan edustajien kesken käydään jäsenneltyä ja jatkuvaa vuoropuhelua käytännöllisten ja kestävien ratkaisujen löytämiseksi.

¹⁴ Euroopan komissio, Suositus toimittajien suojelusta, turvallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämisestä, syyskuu 2021, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/recommendation-protection-safety-and-empowerment-journalists>

¹⁵ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-fundamental-rights-report-2023_en_1.pdf, s. 95; https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-survey-police-stops_en.pdf; <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/france0112frForUpload.pdf>; https://www.enar-eu.org/wp-content/uploads/enar_report_-_the_sharp_edge_of_violence-2.pdf; https://www.lemonde.fr/police-justice/article/2017/01/20/le-defenseur-des-droits-de-nonce-les-controles-au-facies_5066029_1653578.html

¹⁶ Euroopan parlamentin päätöslauselma 19. kesäkuuta 2020 rasisminvastaisista mielenosoituksista George Floydin kuoleman johdosta, 31 kohta https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0173_FI.html

Tarvitsemme vahvat, avoimet ja kansalaisiin keskittyvät poliisivoimat, jotta poliisiväkivalta ja syrjintä saadaan loppumaan ja kansalaisten luottamus lainvalvontaviranomaisiin voisi palautua. Tämän saavuttamiseksi poliisivoimien tulisi ilmentää yhteiskuntiemme monimuotoisuutta, ja syrjäytyneille ryhmille tuli antaa mahdollisuus työskennellä tällä alalla ja niitä olisi kannustettava tähän. Samaa tulisi soveltaa EU:n virastoihin ja tämän alan lainsäädäntöön EU-tasolla, ja monimuotoisuutta olisi edistettävä edelleen vastuuvapauden myöntävän viranomaisen kannustuksen mukaisesti. Muiden käytäntöjen joukossa, joita olisi sovellettava eri jäsenvaltioissa, ehdotamme valvontakuittien luomista poliisin pysäyttämille henkilöille, ulkoisesti tuettuja tarkastuksia poliisiksi haluaville ja johtotehtäviin valituille sekä riippumattomien raportointikanavien luomista poliisivoimien sisällä väärinkäytöstapauksia varten.

Olemme tietoisia, että jotkin näistä toimenpiteistä kuuluvat pääasiassa jäsenvaltioiden toimivaltaan. Haluamme kuitenkin hyödyntää EU:n laajuista yhteistyötä ja koulutusrakenteita, jotta helpotettaisiin niitä koskevaa tietojenvaihtoa ja rohkaistaisiin tällaisia toimenpiteitä.

12

Lainvalvontaviranomaisten on näytettävä esimerkkiä

Emme voi puhua sisäisestä turvallisuudesta puhumatta lainvalvonnan alan työntekijöistä sekä henkilöistä, jotka työskentelevät siihen liittyvillä aloilla, kuten sosiaalisen ja taloudellisen osallisuuden, ennaltaehkäisyn jne. alalla. Heidän työskentelyolosuhteensa ovat heikentyneet merkittävästi, kuten monissa julkisen sektorin ja siihen liittyvien alojen ammattiteissa. Ratkaisukeskeinen politiikka ohjaa siihen, että työntekijät suosivat lyhyen aikavälin näkyviä tuloksia sen sijaan, että suosisivat keskipitkän tai pitkän aikavälin tuloksia, joilla on merkitystä. Kun toimintaperiaatteena on asettaa tavoitelukuja, määrälliset näkökohdat asetetaan etusijalle pitkän aikavälin työn sijaan. Esimerkiksi katuhuumeiden välittäjiä pidätetään pitkän tutkimuksen aikana, mikä johtaa rikollisverkostojen toiminnan lopettamiseen. Toimintaperiaatteita olisi muutettava, ja lainvalvontaviranomaisten olisi tehtävä tiivistä yhteistyötä kentän toimijoiden kanssa todellisen moniulotteisen lähestymistavan varmistamiseksi. EU:n tulisi olla paikka, jossa vaihdetaan parhaita käytäntöjä ja koordinoidaan tällaisia toimia EU:n tasolla järjestäytyneiden alojen edustajien välillä.

Tämä on olennaista yritettäessä korjata lainvalvontavirastojen ja väestön välisiä vahingoittuneita suhteita. Nykyinen paradigma olisi asetettava kyseenalaiseksi, jotta todellinen muutos olisi mahdollinen; mainitsimme tavoite-/tuloshakuisen kulttuurin, mutta on puuttava perusteellisesti myös rankaisemattomuuden, avoimuuden puutteen ja suvaitsemattomuuden kulttuuriin. Jotta kansalaisten luottamusta lainvalvontaviranomaisiin voitaisiin lisätä, poliisivoimista on kitkettävä pois rasismien ja naisvihan kulttuuri. **Koulutusohjelmaan olisi sisällytettävä perusoikeuksia ja syrjinnän vastaista toimintaa koskevaa koulutusta, jonka tulisi olla myös pakollista kaikille poliisin työssä toimiville. EU:n tasolla olisi perustettava työryhmiä laatimaan ohjeita ja jakamaan hyviä käytäntöjä. Asiaan kuuluvien EU-virastojen, kuten CEPOLin (Euroopan unionin lainvalvontakoulutusvirasto) ja Europolin olisi nivottava nämä ulottuvuudet työhönsä ja viranomaisille tarkoitettuun koulutukseen kaikilla tasoilla. Asiasta olisi laadittava raportteja, joissa arvioidaan edistymistä ja käsiteltäviä kysymyksiä.**

Uskomme myös, että lainvalvonnan henkilöresurssit ovat tärkeämpiä kuin niiden korvaaminen tekoälyn välineillä ja teknologioilla. Digitalisaatiosta saattaa olla paljon apua, mutta sitä ei saa toteuttaa ihmisten älykkyyden ja työllisyyden kustannuksella. Näillä aloilla työskenteleviä ihmisiä olisi tuettava, jotta vältettäisiin ammatillista ahdinkoa ja työttömyyden, joilla usein on hyvin dramaattisia seurauksia ja saattavat johtaa esimerkiksi itsemurhaan.

Rajat ylittävän rikollisuuden vastatoimien tehostaminen edellyttää myös sitä, että pyrimme luomaan yhteisen lainvalvontakulttuurin Euroopan unionissa ja yhteisen käsityksen EU:n tason sisäisestä turvallisuudesta. Ehdotamme Erasmus-ohjelman perustamista lainvalvontaviranomaisia varten. Tämä antaisi nuorille ja alemman tason poliisiviranomaisille, joilla ei välttämättä ole kokemusta yhteistyöstä muiden jäsenvaltioiden virkaveljiensä kanssa, mahdollisuuden hankkia lisäkokemusta ja tarkastella parhaita käytänteitä rajat ylittävän rikollisuuden tehokkaassa torjunnassa. Tämä johtaisi siihen, että kentällä toimivat poliisit vaihtaisivat aiempaa oma-aloitteisemmin tietoa EU:n muissa jäsenvaltioissa toimivien virkaveljiensä kanssa. Ohjelma voitaisiin sen jälkeen ulottaa koskemaan myös muita turvallisuus- ja vankeinhoitoviranomaisia.

13

Perusoikeuksia kunnioittava EU:n sisäisen turvallisuuden talousarvio

Sisäisen turvallisuuden lainsäädännön ja perusoikeuksia noudattavien menettelytapojen edistäminen merkitsee myös EU:n talousarvion asianmukaista käyttöä. Tähän kuuluvat EU:n rahoitusohjelmat, olivatpa ne suoraan tai välillisesti Euroopan komission tai jäsenvaltioiden yhteisesti hallinnoimia ohjelmia, sekä oikeus- ja sisäasioiden alaan kuuluville virastoille myönnetty rahoitus.

Tästä syystä on erittäin tärkeää, että monivuotisen rahoituskehiksen koko rakenne on perusoikeuksien mukainen ja että EU:n rahoitusohjelmien perustamista ja niiden hallinnoinnin järjestämistä koskeviin asetuksiin sisällytetään vahvat takeet.

Tarkemmin sanottuna tämänhetkiseen rahoituskehikseen (2021–2027) kuuluvista **Horisontti Eurooppa -puiteohjelman kaltaisista EU:n rahoitusohjelmista ei tulisi tukea sellaista tutkimusta ja rahoitusta, jolla pyritään edelleen kehittämään joukkovalvontaa tai muita ihmisoikeusloukkauksia ja kansainvälisen oikeuden rikkomista edistäviä teknologioita, myös kolmansissa maissa.**

Lisäksi olisi otettava käyttöön vahvat takeet silloin, kun EU:n rahoitusta käytetään lainvalvontaviranomaisille ja oikeuslaitokselle tarkoitetun teknologian käytön kehittämiseen.

Kehotamme tästä syystä Euroopan komissiota suorittamaan tarkastuksen ja varmistamaan täyden avoimuuden siitä, miten tämänhetkiseen rahoituskehikseen (2021–2027) sisältyvät sisäiseen turvallisuuteen liittyvät suoraan hallinnoidut EU:n rahoitusohjelmat ovat toistaiseksi vaikuttaneet perusoikeuksiin.

Jaetun hallinnoinnin piiriin kuuluvien EU:n rahoitusohjelmien osalta Euroopan komission olisi varmistettava, että jäsenvaltioiden kanssa tehdyissä kumppanuussopimuksissa, joissa kanavoidaan EU:n koheesiovaroja sisäiseen turvallisuuteen, kuten vankilainfrastruktuurin kunnostamiseen tai nykyaikaistamiseen, noudatetaan yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen mahdollistavia edellytyksiä, erityisesti edellytyksiä, joiden tarkoituksena on varmistaa EU:n perusoikeuskirjan ja vammaisten henkilöiden oikeuksista annetun Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen noudattaminen.

Koska seuraavan monivuotisen rahoituskehiksen valmistelu alkaa vuonna 2024, kehotamme Euroopan komissiota lisäksi varmistamaan, että sisäisen turvallisuuden edistämiseen tähtäävät tulevat talousarvioesitykset ovat perusoikeuksien mukaisia. Seuraava talousarviokehys tarjoaa myös mahdollisuuden poistaa nykyiset puutteet, kuten poliisiväkivaltaa koskevien tietojen puutteen (ks. kohta 10).

Kuten kohdassa 5 todetaan, oikeus- ja sisäasioiden alaan kuuluvien virastojen lisääntyvät toimivaltuudet saattavat johtaa perusoikeuksien loukkauksiin, kun ne suorittavat tehtäviään. Näissä tapauksissa, kun oikeus- ja sisäasioiden alaan kuuluvan viraston oletetaan loukanneen perusoikeuksia tehtäviä suorittaessaan

tai päivittäisessä toiminnassaan, Euroopan parlamentin ja Euroopan unionin neuvoston tulisi EU:n budjettivallan käyttäjinä ryhtyä asianmukaisiin toimenpiteisiin. Näitä ovat esimerkiksi vastuuvapauden myöntämättä jättäminen ja/tai viraston talousarvion joidenkin osien siirtäminen varaukseen. Kyseinen varaus vapautettaisiin sitten, kun oikeus- ja sisäasioiden alaan kuuluva virasto jälleen noudattaa perusoikeuksia koskevaa velvoitettaan.

YHTEENVETO VIHREIDEN/EVAN KESKEISISTÄ VAATIMUKSISTA

- Haluamme, että EU keskittyy kohdentamaan resursseja aiempaa suurempaan määrään toimia, joilla puututaan vakaviin rikoksiin ja talousrikoksiin, kuten korruptioon, järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja rahanpesuun, jotka muodostavat olennaisen perustan kaikelle muulle kauhealle rikollisuudelle ja joilla on vakavia sosioekonomisia vaikutuksia yhteisöihin ja talouteemme.
- Olemme vakuuttuneita siitä, että Euroopan syyttäjänvirastolla pitäisi olla paremmat välineet, jotta varmistettaisiin sen toimivalta kaikissa tapauksissa, joissa esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden vahingoittaa EU:n taloudellisia etuja. Olemme myös sitä mieltä, että Euroopan syyttäjänviraston toimintaan osallistumisen pitäisi olla pakollista kaikille jäsenvaltioille, jotka toivovat hyötyvänsä EU-rahoituksesta.
- Haluamme, että Euroopan komissio suorittaa riippumattoman tarkastuksen EU:n nykyisestä turvallisuuspolitiikasta, myös asetuksista, direktiiveistä ja rahoituksesta, oikeusvaltion periaatteiden ja perusoikeuksien osalta.
- Haluamme niin ikään, että Euroopan komissio toteuttaa jokaisen uuden lainsäädäntöehdotuksen yhteydessä ennakoarvioinnin ja vaikutustenarvioinnin oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien osalta.
- Haluamme nähdä uhriin keskittyvän lähestymistavan, jossa paneuduttaisiin aiempaa enemmän korjaamiseen ja kehitettäisiin erityisesti korjaavan oikeuden mekanismeja, jotka ovat osoittautuneet erittäin tehokkaiksi uhrien, tuomittujen ja koko yhteiskunnan kannalta. Äskettäin julkistettu direktiivi on askel oikeaan suuntaan uhrien oikeuksien kannalta, mutta sen kansallista täytäntöönpanoa ja soveltamisalaa on vahvistettava.
- Ehdotamme, että parlamentin suorittaman valvonnan lisäämiseksi EU:n oikeus- ja sisäasioiden alaan kuuluvissa virastoissa Euroopan parlamentilla olisi sitova ratkaisovalta pääjohtajien nimityksissä pelkän lausunnon antamisen sijaan, kuten sillä on Euroopan pankkiviranomaisen, Euroopan vakuutus- ja lisäeläkeviranomaisen ja Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisen kohdalla.
- Katsomme, että EU:n olisi otettava johtava rooli tiettyjä teknologioita, kuten aseiden käyttöä, tuontia ja vientiä sekä kaksikäyttöteknologiaa, kuten verkkovalvontateknologiaa ja vakoiluohjelmia, koskevan kansainvälisen kehityksen luomisessa.
- Perusoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen korkean tason varmistamiseksi EU:n olisi mielestämme itse investoitava tarvittavaan teknologiaan. Tällaisten EU:n ohjelmistojen osalta olisi omaksuttava periaatteita, kuten ”julkinen raha, julkinen säännöstö”, sisäänrakennettu yksityisyyden suoja, perusoikeuksien noudattaminen, muun muassa syrjimättömyys, sekä tutkimuksen, kehittämisen ja hankintojen avoimuus.

-
- Vaadimme, että vankiloissa ja säilöönottopaikoissa olevia henkilöitä koskevat vähimmäisvaatimukset olisi keskitettävä EU-direktiiviin, jotta varmistettaisiin samanlaiset vaatimukset kaikkialla EU:ssa ja helpotettaisiin oikeudellista yhteistyötä.
 - Kannatamme uuden teknologian määrittelyssä ”sisäänrakennettuun oikeudenmukaisuuteen” perustuvaa lähestymistapaa ”sisäänrakennettuun turvallisuuteen” perustuvan lähestymistavan sijaan ja kehotamme EU:ta rahoittamaan tämän alan tutkimusta. Uusien teknologioiden osalta tulisi varmistaa, että ne ovat oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien mukaisia. Teknisen suojan vaatimusten pitää olla tiukkoja erityisesti sen vuoksi, että voidaan estää tietojen manipuloinnin riski rikostutkinnassa ja syytetoimissa ja että vältetään rikosoikeudellisten menettelyjen lahjomattomuuden vaarantuminen. Lisäksi olisi kehitettävä digitaalisia merkintöjä, joiden avulla varmennetaan tietojen säilytysketju ja joista käy selvästi ilmi, mitkä viranomaiset ovat käyttäneet kyseisiä tietoja.
 - Meistä EU:n olisi käytettävä tiettyjä sopimuksia malleina, kuten Uuden-Seelannin ja Europolin välistä tietojenvaihtosopimusta, ja sen olisi asetettava samanlaisia standardeja vastaaville sopimuksille tulevaisuudessa.
 - EU:n olisi mielestämme perustettava riippumaton asiantuntijaryhmä, jolle annetaan tehtäväksi laatia EU:n omat poliisin eettiset ohjeet, joissa vahvistetaan demokraattisissa yhteiskunnissa toimivan poliisin tavoitteita, toiminnan tuloksia ja valvontaa varten periaatteet ja suuntaviivat, kuten Euroopan parlamentti on jo pyytänyt,¹⁷ sekä laadittava suuntaviivoja poliisitoiminnan harjoittamisesta julkisella alueella parhaiden käytäntöjen pohjalta ja järjestettävä työryhmiä, jotka kokoavat yhteen lainvalvontaviranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan edustajia.
 - Kannatamme perusoikeuksien ja syrjinnän vastaista toimintaa koskevan koulutuksen sisällyttämistä koulutusohjelmaan, ja tämän tulisi olla pakollista kaikille poliisin työssä toimiville. EU:n tasolla olisi perustettava työryhmiä laatimaan ohjeita ja jakamaan hyviä käytäntöjä. Asiaan kuuluvien EU-virastojen, kuten CEPOLin (Euroopan unionin lainvalvontakoulutusvirasto) ja Europolin olisi nivottava nämä ulottuvuudet työhönsä ja viranomaisille tarkoitettuun koulutukseen kaikilla tasoilla. Asiasta olisi laadittava raportteja, joissa arvioidaan edistymistä ja käsiteltäviä kysymyksiä.
 - Vastustamme sitä, että Horisontti Eurooppa -puiteohjelman kaltaisista EU:n rahoitusohjelmista tuetaan sellaista tutkimusta ja rahoitusta, jolla pyritään edelleen kehittämään joukkovalvontaa tai muita ihmisoikeusloukkauksia ja kansainvälisen oikeuden rikkomista edistäviä teknologioita. Tältä osin kehotamme Euroopan komissiota suorittamaan tarkastuksen ja varmistamaan täyden avoimuuden siitä, miten tämänhetkiseen rahoituskehykseen (2021–2027) sisältyvät sisäiseen turvallisuuteen liittyvät suoraan hallinnoidut EU:n rahoitusohjelmat ovat toistaiseksi vaikuttaneet perusoikeuksiin.

¹⁷ Euroopan parlamentin päätöslauselma 19. kesäkuuta 2020 rasminvastaisista mielenosoituksista George Floydin kuoleman johdosta, 31 kohta https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0173_FI.html

MENETELMÄT

Tämä asiakirja perustuu sidosryhmien organisaatioiden työpanokseen. Mukana on ollut muun muassa kansalaisyhteiskunnan, korkeakoulujen ja lainvalvontavirastojen edustajia¹⁸. Kuulemiskokouksia pidettiin kaksi, 28.4.2023 ja 30.5.2023, ja näiden jälkeen järjestettiin sisäisiä keskustelutilaisuuksia. Tämän asiakirjan laativat yhteistyössä sisäisen turvallisuuden asioiden parissa työskentelevät parlamentin jäsenet ja Vihreät/EVA-ryhmän LIBE-tiimin neuvonantajat.

18 Ks. liite, jossa on luettelo kaikista organisaatioista ja kokouspäivämäärät.

LIITE:

konsultoitujen sidosryhmien luettelo

Hartmut Aden, Berlin School of Economics and Law
Els de Busser, Leiden University
Chloe Berthelemy, European Digital Rights (EDRI)
Peter McNamee, European Lawyers (CCBE)
Chris Jones, Statewatch
Lea Meindre-Chautrand, Victim Support Europe
Sandro Mattioli, Mafia? No Thanks!
Laure Baudrihay-Gérard, Université Libre de Bruxelles
Willy Valckx, EU.Pol
Peter Smets, EU.Pol, puheenjohtaja
Giulia LIVERINO, Eurojustin yhteyshenkilö Brysselissä
Michael Schmid, Eurojust, Itävallan jäsen
Jürgen Ebner, hallinto-osaston apulaisjohtaja
Edoardo Boggio Marzet, Europolin yhteyshenkilö Brysselissä

©

Design and Layout:
Okay When agency

60 rue Wiertz/Wiertzstraat 60
1047 Brussels, Belgium
www.greens-efa.eu
contactgreens@ep.europa.eu